

Onderzoek: Paling in Friese meren bedreigd

OORZAKEN - De paling in de Friese meren is bedreigd door de vervuiling van de wateren met fosfaat. Dit is de oorzaak van de overgroei van waterplanten, slakken en mosselen. Door de overgroei van deze diertjes wordt de paling bedreigd. De paling is op weg om te verdwijnen uit de Friese meren. Dit is de oorzaak van de overgroei van waterplanten, slakken en mosselen. Door de overgroei van deze diertjes wordt de paling bedreigd. De paling is op weg om te verdwijnen uit de Friese meren.

maart 1988

Wageningse onderzoeker ziet Weinig toekomst voor paling

WAGENINGEN — Hoewel pa- legt tegen de aller overheersende omvangrijke systeemstudie die 1988 in het Tjerkmeermere wordt uitgevoerd door het Biologisch Instituut van de Rijksuniversiteit Wageningen.

HAARLEMS DAGBLAD 15 MAART 1988

Paling dreigt te verdwijnen

WAGENINGEN (ANP). — Paling wordt bedreigd in de Nederlandse binnenwateren. Belangrijk is de waterverontreiniging met fosfaten uit de boeren. Dat stelt drs. H. de Nij in zijn rapport waarop hij vrijdag promoveert.

De beroepsvissers, die de paling steeds meer bedreigen, maar de verzieking van de wateren. De paling voedt zich met 38 verschillende rupsen, slakken en mosselen. Door de waterverontreiniging waarin deze diertjes zich ophouden, aldus De Nij.

ROTTERDAMS NIEUWSBLAD

Paling dreigt te verdwijnen

Wageningen — Paling is op weg een bedreigde vissoort in de binnenwateren.

Sterft de paling uit?

Promovendus luidt alarmklok voor bedreigde diersoort

Het beste, meest evenwichtige stuk, geschreven door Suzanne Weusten, verscheen 18 maart 1988 in het Wageningen Universiteitsblad

De paling sterft uit. Nooit meer paling? Alarmerende berichten over de bedreiging van deze populaire vis haalden afgelopen week de dagbladen, de radio en de televisie. Grote boosdoener is de slechte kwaliteit van het water, veroorzaakt door lozing van fosfaten. Dat zegt bioloog drs Henrik W. de Nie, die vrijdag 18 maart in Wageningen promoveert op een onderzoek naar de paling in het Tjeukemeer.

Niet iedereen deelt echter de bezorgdheid van De Nie. Onzin, wildwestverhalen, het trekt wel weer bij, het is een kwestie van natuurlijk evenwicht, zo reageren andere deskundigen. Maar toch, paling is schaars en duur. Hoe komt het dat er nog zo weinig palingen zijn en is het beestje echt aan het uitsterven?

Sterft de paling uit?

Het gaat niet goed met de Europese paling. Deze vis is de afgelopen vijf jaar niet alleen schaarser aan het worden, hij groeit ook minder hard. Bovendien heeft het dier last van een parasiet. En dat alles is het gevolg van overbevissing en watervervuiling, stelt drs Henrik W. de Nie, in zijn proefschrift *Food, feeding and growth of the eel in a dutch eutrophic lake*. Voor de promovendus is er reden genoeg om de alarmklok te luiden. „De paling is op weg om een bedreigde diersoort te worden. Het is misschien voorbarig”, zegt hij voorzichtig, „maar niet pertinent onjuist om te zeggen dat overbevissing en vervuiling van rivier- en oceaanwater een structurele bedreiging is voor het voortbestaan van de Europese aal als soort.”

Henrik de Nie onderzocht tussen 1979 en 1983 hoeveel palingen er in het Tjeu-

kemeer voorkwamen. Ook bestudeerde hij de voedselomstandigheden en de groei van het dier. Omdat de paling alleen te voorschijn komt tussen mei en oktober, kon hij slechts zes maanden per jaar onderzoek doen. „Eens in de maand ging ik 's nachts vissen vangen”, vertelt hij. „Met sleepnetten. Op basis van die vangsten kon ik schatten hoeveel palingen er in het meer voorkwamen.” De promovendus constateerde dat het aantal nog op peil was, maar dat de kleine palinkjes opvallend traag groeiden. „Dat komt omdat de voedselsituatie in het Tjeukemeer slecht is.” In de jaren daarna, tussen '84 en '87, zette een collega het onderzoek voort. De resultaten waren schokkend. Niet alleen kwalitatief, ook

lees verder op pagina 2

Paling

kwantitatief maakte het beest het nu slecht. Het aantal palingen ging hollend achteruit, aldus De Nie.

Kieskeurig

De Nie is niet de eerste wetenschapper die zich zorgen maakt over het lot van de paling. De Duitse visserijdeskundige Tesch suggereerde twee jaar geleden al om het dier op de rode lijst van bedreigde diersoorten te zetten. Hij stelde vast dat er - door intensieve bevissing - te weinig palingen overblijven om zich voort te planten, te paaien. Minder bevissing en meer voortplanting, was zijn advies.

Volgens de promovendus zijn er verschillende oorzaken voor het schaarser worden van de paling. Zo is hij ervan overtuigd - al kan hij dat niet met harde wetenschappelijke argumenten onderbouwen - dat de slechte voedselsituatie in de hand wordt gewerkt door vervuiling van het oppervlaktewater. „De paling is een opportunistische vis, hij eet wat er is. Maar fosfaten verpesten de kwaliteit van het water dusdanig dat zelf deze weinig kieskeurige vis het moeilijk krijgt. Door de toename van fosfaten in het water zijn er bijvoorbeeld minder vlokreeften en andere ongewervelde diertjes in het water. De paling moet dan om zijn voedsel concurreren met de brasem.”

Ook overbevissing van met name het IJsselmeer is volgens de Nie een oorzaak voor het sombere toekomstperspectief van het dier. „Maar”, zegt hij, „ik kan nu nog niet zeggen: 'Jongens hou op met vissen, laat ze met rust'. Minder bevissing betekent immers niet

automatisch dat de palingpopulatie weer toeneemt. Dat is weer afhankelijk van de voortplanting van het beest, in de Atlantische Oceaan.

Een derde oorzaak is de verminderde intrek van kleine palinkjes - glasaaltjes - in de Nederlandse wateren. Dat kan te maken hebben met het stromingspatroon van de Atlantische Oceaan. De paling laat zich namelijk met de stroming meevoeren vanaf de Sargassozeer via de Atlantische Oceaan, naar onze kusten.

Somber

„Allemaal geruchten”, reageert palingdeskundige drs Willem Dekker van het Rijksinstituut voor Visserij Onderzoek (RIVO) in IJmuiden, op de vraag of de paling inderdaad aan het uitsterven is. „Die Henrik de Nie is veel te bezorgd, hij is altijd al veel bezorgder geweest dan ik. Maar wat hij nu bereikt in de Nederlandse pers, met zijn stellingname, is overdreven. De paling sterft niet uit, is de mening van Dekker. Natuurlijk is het ook hem niet ontgaan dat er de laatste jaren veel minder paling in de Nederlandse meren en rivieren zit. „Het afgelopen jaar haalden we 500 ton paling uit het IJsselmeer”, verklaart hij. „Terwijl een normale opbrengst 2000 ton is. De Nederlandse wet zegt dat paling kleiner dan 28 cm niet mag worden gevangen. Nu is een paling groter dan 28 cm op dit moment een zeldzaamheid in het IJsselmeer. Dat beeld heeft nooit eerder in de geschiedenis bestaan.” Maar toch is Dekker niet zo somber. Volgens de onderzoeker - die overigens ook de EG

adviseert over de palingvisserij - ontbreekt ieder bewijs voor overbevissing. En voor de stelling van De Nie dat slechte waterkwaliteit de oorzaak kan zijn van de steriliteit van de paling, bestaat absoluut geen bewijs, aldus Dekker. „We kennen het paaggedrag van het dier niet.” En tenslotte is de bewering dat de zwemblaasparasiet de groei van de vis zou vertragen al helemaal niet waar. „Allemaal speculaties”, zegt hij verontwaardigd. „Uit mijn testen van die parasiet bleek geen verminderde groei of vermagering. Laten we in godsnaam geen wildwestverhalen gaan rondstrooien”, verzucht hij. Volgens Willem Dekker zijn de conclusies van De Nie dus overdreven. Hij verwacht echter wel dat een aantal visserijbedrijven rond het IJsselmeer over de kop zullen gaan, als gevolg van de verminderde vangsten. „Maar”, zegt hij, „ik ken ook een aantal vissers met een klein viswater, die absoluut niet minder paling vangen.”

Het enige dat volgens Dekker klopt, is dat er weinig glasaaltjes ons land binnenkomen. „Dat is trouwens al eens eerder in de geschiedenis voorgekomen. (Sinds 1938 wordt de hoeveelheid glasaaltjes die zich op een bepaald moment in sluisen in de Afsluitdijk bij Den Oever bevindt, geregistreerd, sw) Tussen 1941 en 1952 was de intrek ook heel slecht. Dat was een periode van elf jaar. Vanaf 1977 lag het aantal glasaaltjes dat binnenkwam ook ver beneden het gemiddelde. Nu, in 1988, blijkt de intrek weer normaal te worden. Het is niet onwaarschijnlijk dat we nu eveneens een slechte periode van elf jaar achter de rug hebben.” Dekker verklaart de slechte intrek van glasaaltjes vanuit storingen in het stromingspatroon van de Atlantische Oceaan. „Een veranderd stromingspatroon van de oceaan kan tot gevolg hebben dat de aaltjes niet aankomen op de Europese en Noordafrikaanse kusten”, aldus de onderzoeker.

Beerput

Ook de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij heeft gemerkt dat het slecht gaat met de paling. „Bij beroepsvissers is de stand van de paling een zeer groot probleem”, weet voorlichtingsmedewerker drs A.J.P. Raat.

De paling is een bijzondere vis, die absoluut niet lijkt op andere zoetwatervissen. Hij kan zowel in zout als zoet water leven, verandert tijdens zijn leven van vorm en kleur, en legt enorme afstanden af om zich te kunnen voortplanten.

Wat eten betreft is het een flexibel beest. Hij is niet op één type voedsel gericht, maar eet wat hem 'voor de bek komt'. Vooral kleine ongewervelde diertjes als muggen en kreeftjes.

De paling paait op grote diepte in de Sargassozee. De larfjes laten zich op de stroming van de Atlantische Oceaan meevoeren, en komen zo aan op de kusten van Europa en Noord-Afrika. Die tocht kan - afhankelijk van de oceaanstroming - enkele jaren duren. Voordat de palinkjes in zoet water komen krijgen ze een slangachtige vorm, en een doorzichtige huidskleur. Ze heten nu glasaaltjes en zijn ongeveer 70 mm lang. In Nederland begint de intrek van glasaal ongeveer in februari.

Na een jaar krijgt het dier een andere kleur. Geel, groen, of rood, dat hangt af van zijn omgeving. Een aaltje dat kleiner is dan 28 cm heet pootaal. Pootalen vangt men om ergens anders de palingstand te verhogen, of om de vis vet te mesten in palingkwekerijen. De paling heeft een sterke 'homing'. Hij leeft ongeveer vijf jaar in zoet water, en zwemt dan weer terug naar zijn geboorteplek, de Sargassozee - zo'n vijf à zesduizend kilometer - om te paaien. En daar begint de cyclus weer opnieuw.

„De vangsten van glasaal zijn de laatste jaren verminderd en de prijs is vertienvoudigd. Het kleine glasaaltje komt ons land niet binnen en de grote paling wordt geïnfecteerd met de zwemblaasparasiet. En dan is er nog een probleem. De paling hoeft de Noordzee maar op te komen, en hij komt de beerput van Europa tegen.” Daarnaast levert het kweken van paling in 'mesterijen' volgens hem geen bijdrage aan de palingstand. „Die palingen kunnen zich niet meer voortplanten. Die komen op een broodje terecht.” Volgens Raat is het moeilijk om maatregelen te nemen, omdat we nog te weinig weten van het voortplantingsgedrag van de vis. „De paling is een geheimzinnig beest, we weten niet eens

zeker of hij wel in de Sargassozee paait. En als dat zo is, waarom zwemt hij dan vijf-, zesduizend kilometer om die zee te bereiken?”

De beroepsvissers zelf zijn minder somber. J.Ph. Andel, adviseur voor de Nederlandse Combinatie van Binnenvissers, gelooft niet dat de paling uitsterft. „Het is een kwestie van natuurlijk evenwicht”, zegt hij. „Die zwemblaasparasiet is wel schadelijk voor de paling, en de afgelopen jaren is de palingvangst wel wat minder geweest, maar de vissers hebben grotere problemen. Een palingvisser kan maar de helft van het jaar op paling vissen, en als hij alleen die vis mag vangen, heeft hij de helft van het jaar geen inkomsten. En dan is er nog de watersportrecreatie! Dat is voor hen een veel ernstiger probleem dan die fosfatisering van het water.

Maar hoe zit het nou, sterft de paling nou uit, of niet? Prof. dr J.W.M. Osse, hoogleraar Experimentele diermorphologie en celbiologie, en de promotor van Henrik de Nie, heeft moeite met de stellige uitspraak van zijn promovendus. De studie van De Nie gaat over het Tjeukemeer, en de weinig florissante uitkomst is wel een teken aan de wand, aldus de hoogleraar. Maar om op basis van zo'n lokale studie nu te zeggen dat de paling uitsterft. Nee. „Ik denk dat er aanwijzingen zijn dat die situatie elders ook kan bestaan”, zegt Osse voorzichtig.

En Henrik de Nie? Wat vindt hij van de kritiek op zijn stelling? „Ach”, zegt de promovendus. „Toen Gerben Poortinga jaren geleden als eerste zei dat de Nederlandse bossen werden bedreigd door de zure regen, viel het hele *bosbouwestablishment* over hem heen. Nu reageren de vissers zo, omdat ze bang zijn dat hun vangsten aan banden worden gelegd. En de instituten die zich met visserij-onderzoek bezighouden, vrezen hun goede naam. Maar ik heb niets te verliezen, ik ben onafhankelijk. In het slechtste geval fungeer ik als de kop van Jut, in het beste geval heb ik gelijk.”

Suzanne Weusten